

Giuseppe Goffredo, *Barış Sürecinin Acıları – Akdeniz’de Uygarlık Çatışması ya da Uygarlık Bunalımı Jeopolitik Darwincilikten Kültürel Silahsızlanmaya* Ankara: İmge Kitabevi Yayınları, 2016, 186 s. (İtalyanca aslından çeviren: Gülbende Kuray Ulusoy)

Dila ALGAN TEZCAN*

Giuseppe Goffredo tarafından kaleme alınan ve Poiesis Yayınevi tarafından 2009 yılında yayınlanan *Barış Sürecinin Acıları* kitabı İtalyanca aslından Prof. Dr. Gülbende Kuray Ulusoy tarafından Türkçe’ye kazandırılarak 2016 yılında İmge Kitabevi aracılığıyla Türkiye’de yayınlanmıştır. Yazar, kitapta barış içinde yaşamak istiyorsak, barışı hazırlamalıyız fikrinden yola çıkmaktadır. Bu fikirden hareketle, dünya üzerindeki yoksulluk, açlık, şiddet, insan hakları ve demokrasi yoksunluğu gibi sorunların savaşa daha da ağır bir hale geldiğinin altını çizmektedir. Bu sorunları doğuran küresel ve bölgesel çatışmalara bir son vermenin savaşa karşı çıkılmasıyla ve kültürel silahsızlanmanın benimsenmesiyle çözüm bulunabileceği kitabın ana temasını oluşturmaktadır.

Günümüz toplumlarının refah içinde yaşamak için başkalarının ölümünü ve yok oluşunu kabullenmek algısına sahip olmaları endişe verici ve kaygı uyandırıcı bulunmaktadır. Bir tarafta şiddet, savaşları ve ötekileştirilmiş olmayı kabullenmek söz konusuysa diğer tarafta da düşünmek, yazmak, eleştirmek ve toplumlar arasında diyalog köprüleri kurmak gerekliliği de kabul edilmelidir. *Barış Sürecinin Acıları – Akdeniz’de Uygarlık Çatışması ya da Uygarlık Bunalımı Jeopolitik Darwincilikten Kültürel Silahsızlanmaya* kitabı hem dünya üzerindeki savaşların yıkıcılığının farkında olarak onları mercek altına almakta, hem de bu olgular üzerine düşünerek savaşların sebep olduğu acılara bir son vermek adına ne yapılması gerektiğiyle ilgili çözüm önerileri sunmaktadır. Terörizme karşı savaş olgusunun savaşları arttırması ve bunun önüne geçilmesi için gerekli olanın sadece askeri silahsızlanma değil aynı zamanda kültürel silahsızlanma, yani başka kültürlerle karşı silahlardan arınma gerekliliği kitabın genel çerçevesini oluşturmaktadır. Bu bağlamda kitap üç ana tema üzerinde yoğunlaşmıştır: birincisi küresel çapta savaş ve terör olgularının içinde bulunduğu kısır döngü, ikincisi küreselden yerele savaşların değişmez yapıları ve üçüncüsü ise barış süreci ile kültürel silahsızlanma arasında kurulan doğrudan ilişkidir.

* Galatasaray Üniversitesi, İstanbul, E-posta: dalgan@gsu.edu.tr, ORCID: 0000-0002-5069-4771

Üç ana tema etrafında kurgulanan kitap altı bölümden oluşmaktadır. Yazar ilk üç bölümde savaş, uygarlık çatışması ve terörizm olgularını dünyadan örnekler vererek ele almaktadır. Batı'nın dünyaya dayattığının aksine gerçekte bu olguların nasıl algılanması gerektiğini açıklamaktadır. Burada özellikle üzerinde durduğu husus Amerika Birleşik Devletleri'nin 2003'teki Irak işgalini meşrulaştırmak için gerçek olmayan söylemlerle bir aldatmaca yaratması ve bu aldatmacaya küresel çapta bir inancın beslenmesidir. Yazar, yaratılan bu aldatmacadan hareketle dünyada artık ne savaşın ne de barışın hiçbir zaman eskisi gibi olmayacağını ifade etmektedir. Küresel çapta Doğu - Batı eksenini üzerinden savaşları, Batı'nın Doğu'yu algılama şeklini ve ona attığı özleri inceleyip sonraki üç bölümde rotayı İtalya'nın Kuzey-Güney eksenini üzerinden incelenmesini sağlayacak şekilde Avrupa'ya çevirmektedir. Yazar, Güney Akdeniz'in ve Güney İtalyanların Kuzeyliler tarafından geri bırakılışı ve mafya söylemiyle damgalanması ile Arap-Müslüman toplumların özellikle 11 Eylül 2001 saldırılarından sonra terörist olarak damgalanmaları arasında ilişki kurmaktadır.

Yazar bahsi geçen ilişkinin temelini kitabın alt başlığını da oluşturan jeopolitik Darwincilik (veya Darwin akılcılığına) dayandırmaktadır. Yazara göre Batı tarafından uygulanan jeopolitik Darwincilik dünyanın bir bölümünün refah içinde yaşamasını sağlarken, öteki bölümünün antidemokratik, baskıcı ve kötülükler içinde yaşamasına neden olmaktadır. Dünyayı yenenler-yenilenler, beyazlar-siyahlar, Doğu-Batı şeklinde ikiye bölerek dikotomileri ve ayrımcılığı dikte etmektedir. Buna göre "öteki" var olabilmek için boyun eğmeli ve yok olmayı kabul etmelidir. Dünyayı belli özlere, doğal seçilime ve emperyal düşünceye göre eksenlere bölen jeopolitik Darwincilik, dünyayı güçsüz ile onu egemenliği altına almaya çalışan güçlü arasındaki savaşa, bu savaşa karşı tepki gösteren terör eylemlerine ve bu terör eylemlerine karşı yapılan savaşlara, kısacası bir savaşlar kısır döngüsüne maruz bırakmaktadır. Yazar bu kısır döngüyü kitabın büyük bir bölümünde ABD'nin Irak'a aldatici imgelerle savaş açmasıyla, bu haksız savaş üzerinde güçlenen terör örgütlerinin eylemleriyle ve teröre karşı Anglosakson toplumların savaş açmalarıyla betimlemektedir. Bu kısır döngüden çıkmanın yolu ise sabit düşünce yapılarının yıkılmasından, Batı'nın Doğu'nun varlığını kültürüyle ve uygarlığıyla birlikte kabul etmesinden, küresel bağlamda kültürel silahsızlanmadan ve bölgesel bağlamda karşılıklı alışveriş, diyalog ve anlayış içeren politikaların üretilmesinden geçmektedir.

Barış Sürecinin Acıları kitabı küresel olgulara eleştirel jeopolitik açıdan yaklaşarak farklı bir okuma gerçekleştirmektedir. Batı'nın barış olgusuyla olan ilişkisini, Batı'nın sömürgecilik dönemiyle başlayan bir uygarlık bunalımı yaşaması ve kendiyi yüzleşmekten korkması üzerinden okumaktadır. Batı artık sadece güç mücadelesine kapılan ve gücünü göstermek uğruna "ulusal çıkar", "güvenlik", "önleyici savaş" gibi kurgularla (yazarın ifadesiyle *eidolon*) yalnızca silaha sarılıp savaşan olmuştur. Yazar, Batı'nın mütemediyen silaha sarılıp savaşı şiddetlendirmesi olgusuna da farklı bir bakış açısı getirmektedir. Dünyanın içinde bulunduğu savaş durumunun aslında terörizmden kaynaklanmadığını, Batı'nın, özellikle Amerika Birleşik Devletleri'nin yeni muhafazakâr yönetiminin kökten dinci düşünceye kaymasından kaynaklandığını iddia etmektedir. Goffredo'nun burada vurgulamak istediği Hristiyan kökten dinci grupların baskınlığı ve onların İslam fobisinin, terörizmi jeopolitik açıdan bir kontrol aracı olarak kullanmaları; bir

diğer deyişle, terörizmin artık uygarlık bunalımı göstergesi olmaktan çıkıp uygarlık çatışmalarını haklı gösteren bir araç haline dönüşmesidir. Bir adım daha ileriye giderek Müslümanların terörist olarak yaftalanmasını ise Yahudi düşmanlığının bir uzantısı olacak şekilde beyaz Amerikan üstünlüğü ile ilişkilendirmektedir. Goffredo tüm bu fikirlerini kitap içerisinde tündengelim metodunu kullanarak küresel çatışmalardan bölgesel silahlanmaya giden bir yol içinde aktarmaktadır. Küresel çapta dünyayı sarsan savaşları, özellikle Irak Savaşı'nı ve bölgesel çapta Akdeniz'in ve İtalya'nın güneyinin bu dönemde nasıl silahlandırıldığını ve savaşın bir unsuru haline getirildiğini analiz etmektedir.

Yazarın kitapta jeopolitik Darwincilik kavramını jeopolitik disiplinde sıkça kullanılan "sosyal Darwincilik" yerine tercih etmesi dikkat çekmektedir. Yazarın sosyal Darwincilik yerine jeopolitik Darwincilik kavramını kullanması Darwinizm ile yeryüzünün nasıl güç mücadelesi alanına çevrildiğini vurgulaması açısından değerlidir. Doğal seleksiyon tezinden hareketle, sosyal Darwinizm, bireyler, gruplar veya devletler arasında güçlü olanın yaşamını sürdürebileceğini iddia etmektedir. Bu noktada yazarın jeopolitik Darwincilik kavramsallaştırması, güçlü olan uygarlığın diğer uygarlıklar üzerinde iktidarını uygulamasına ve uygarlık çatışmasının ortaya çıkmasına karşılık gelmektedir. Barış, terör, çatışma gibi unsurların ön plana çıktığı kitapta yazar düşüncelerini küresel siyaseti gözlemleyerek ve kendi deneyimlerinden yola çıkarak aktarmaktadır. Ancak yine de yazarın klasik jeopolitik eleştirisi yaptığı, bir diğer deyişle eleştirel jeopolitik unsurlarına referans verdiği aşıkardır. Yayılmacı, sömürgeleştirici ve ötekileştirici güçleri eleştirerek baskın uygarlığın ve kültürün içine düştüğü iktidar mücadelelerini açığa çıkarmaya çalışmaktadır. Ayrıca, eleştirel jeopolitikte sıkça kullanılan dikotomileri (Doğu-Batı, Kuzey-Güney, siyahlar-beyazlar) yapı sökümü uğratarak eleştirel jeopolitik literatürüne katkı sağlamaktadır.

Kitabın literatüre bir diğer katkısı ise yazarın 1995 yılında ilk kez Raimon Panikkar tarafından kullanılan "kültürel silahsızlanma"¹ kavramını yeniden hatırlatması ve barış önerisini bu kavram üzerine kurmasıdır. Kültürel silahsızlanma, farklı kültürleri düşman etmemek, onları kabul etmek ve Batı kültürünün hegemonyasından sıyrılarak dünyanın tüm kültürleriyle eşit diyalog kurabilmek anlamına gelmektedir. Kitabın tamamı günümüz politikasının bir eleştirisi olmakla birlikte diğer eleştirel yazarlardan farklı olarak Goffredo sadece savaş ve terörizm arasındaki kısır döngüyü eleştirip geri çekilmemektedir. Bu kısır döngünün aşılmasına dair öneriler de sunmaktadır. Yazar, Darwin akılcılığının "*haklı ama güçsüz olanı egemenliği altına almak güçlü olanın hakkıdır*" denklemini kurmasının ve hayata geçirilmesinin engellenmesi için kültürel silahsızlanma ve kültür tarihinin yeniden yazılması önerisinde bulunmaktadır. Bu alternatif yaklaşıma göre barış, silahsızlanma ile gerçekleşebilir; ancak silahsızlanma yalnızca nükleer, askeri ya da ekonomik anlamda silahsızlanma anlamına gelmemektedir. Silahsızlanma aynı zamanda kültürel olmalıdır; kültürel silahsızlanma farklı kültürleri kabul edecek baskın kültürün silahlarından arındırılması anlamına gelmelidir.

1 Raimon Panikkar (1995), *Cultural Disarmament: The Way to Peace*, Louisville-Kentucky: Westminster John Knox Press.

Barış Sürecinin Acıları kitabı gerek yazarın dünya politikasına yönelik eleştirel bakış açısı gerekse akıcı ve şiirsel dili sayesinde sadece siyasetle ilgilenenlere değil yaşadığı dünyayla ilgili merakı veya kaygısı olan her kesimden okuyucu kitlesine hitap etmektedir. Goffredo yazdıklarını sadece 11 Eylül ile kısıtlamamış, yıllardır süregelen Kuzey İtalya'nın Güney İtalya üzerindeki duyarsızlığı ve basmakalıp düşünceleriyle yerleştirmiş ve böylelikle Doğu-Batı, Kuzey-Güney fark etmeksizin farklı coğrafyalar üzerinde "öteki" veya "dışlanmış" hissedenlerin sesi olmaya çalışmıştır. Demokrasi ve insan hakları temelleri üzerine kurulmuş modern Avrupa'da Avrupalı bir devlet olarak İtalya'nın Irak Savaşı'nda Anglosakson cephe tarafında yer almasına ve Irak'a asker göndermesine sadece haberlerde ve gazetelerde gördüğümüz yüzeysel bilgilerin haricinde bir "güneyli" olarak içeriden bir bakış sağlamıştır. Goffredo bu bağlamda olgulara küresel bir perspektifle dışarıdan bakarken aynı zamanda kendi güneyli İtalyan kimliğiyle de içeriden bir değerlendirme yapma ve bunu okuyucuya aktarabilme şansına erişmiştir.

Goffredo, küresel ve bölgesel çatışmalarla ilgili düşüncelerini oldukça subjektif kavramlar kullanarak ifade etmektedir. Fikirlerini kimi zaman dünyadaki savaşlara karşı isyanını dile getirir şekilde kimi zamansa barış çağrısı yapar nitelikte ifade etmektedir. Yazarın yalın ve şiirsel dili, dolaysız ve akıcı anlatımı, açıklayıcı ifadeleri düşüncelerini net bir şekilde okuyucuya aktarmakta, anlatımı zenginleştirmek için kullandığı motifler dikkat çekmektedir. Bir yandan Platon ve Aristoteles gibi Antik Yunan filozoflarından yaptığı alıntılar, diğer yandan Yunan tragedyalarından ve Yunan mitolojisinden esinlenerek yaptığı göndermeler yazarın şiirsel dilini kuvvetlendirmektedir. Kullanılan bu Yunan motiflerinin dipnotlarda ayrıca açıklanması okuyucunun bu benzetmelerde ne denilmek istenildiğini rahatça anlaması açısından önem taşımaktadır. Yazarın anlatımının oldukça akıcı ve karşısındakiyle konuşur gibi olması okuyucunun metinden kopmamasını sağlamakla birlikte yazarın bazı noktalarda sıkça kendini tekrar etmesine neden olmaktadır. Örneğin Doğu ile Batı arasındaki dikotomileri veya Batı'nın Doğu'ya atfettiği özleri kitabın farklı bölümlerinde çok kez tekrar etmesi göze çarpmaktadır.

Yazar kitabın sonunda bir kaynakça belirtmemekle birlikte kitabın dipnotlarında kaynaklarını belirttiği birçok farklı yazardan alıntı yapmaktadır. Yazarın kitabın içinde pasajlar halinde aktardığı alıntılarının neredeyse tamamı İtalyan yazınına aittir. Kitapta 11 Eylül sonrasında İtalyan basınında çıkan haberlere, ABD politikası yanlısı köşe yazarlarının alıntılarına, İtalyan aydınlarının ve özellikle Güney İtalya üzerine yazan aydınların alıntılarına yer verilmiştir. Bu yönüyle yazar okuru başka kaynaklara yöneltecek bir motivasyon uyandırmaktadır. İtalyan edebiyatından ve haberciliğinden aktarılan pasajlar hem İtalyan yazını hakkında bir fikir edinilmesine hem de bu literatürün daha fazla araştırılması ihtiyacına vesile olmaktadır.

Kitapta Goffredo'nun uygarlık çatışmasını sadece 11 Eylül ve Irak Savaşı etrafında ele alması eksiklik olarak nitelendirilebilecek bir unsurdur. Yazar, kitapta uygarlık çatışmasını bir ülkenin diğer bir ülkede savaş başlatması noktasına indirgemektedir. Her ne kadar Irak Savaşı'nın İtalya üzerindeki etkisine değinilse de aynı dönemde gerçekleşen diğer savaşların ve çatışmaların kitap boyunca görmezden gelinmesi kitabın zayıf kaldığı noktalardan biridir. Bir diğer eksik nokta ise, kitabın alt başlığını oluşturan iki kavramdan jeopolitik Darwincilik'e kültürel

silahsızlanmadan daha fazla önem verilmesidir. Yazar, jeopolitik Darwincilik kavramını savaşı açıklamak için sıkça kullanırken aslında savaşların son bulması üzerine kurgulanmış olan bu kitapta savaşlara son verecek olan kültürel silahsızlanmayı sadece birkaç sayfada üstünkörü ele almıştır. Kültürel silahsızlanmanın derinine inilmemesi ve ayrıntılandırılmaması bu kitabın en temel eksikliklerinden biridir. Son olarak bir diğer eksik husus, yazarın 2009 yılında yazdığı ön söz içinde ABD başkanı seçilen Barack Obama'yla ilgili ifadelerine 2015 yılında yazdığı son sözde yer vermiyor oluşudur. Barack Obama'nın ABD başkanlığına seçilmesini mucizevi olarak nitelendirmekte ve Obama döneminden kültürel silahsızlanma adına önemli adımlar beklediğini ifade etmektedir. Ancak, kitabın son sözünü 2015 yılında kaleme almasına rağmen burada Obama dönemini ele almamaktadır. Özellikle bu kısımda Obama döneminin eleştirisini yapması kitabın bir bütünlük arz etmesi açısından ihtiyaç olarak görülmektedir.

Kitabın ana başlığı Barış Sürecinin Acıları kendi içinde bir ironi barındırmakla birlikte tüm kitapta ele alınan olguları da üç kelime ile özetlemektedir. Kitabın altıncı bölümünün de başlığı olan barış sürecinin acıları, barışı sağlamaya çalışırken aslında ne çok acıya mahal verildiğini ifade etmektedir. Goffredo, dekolonizasyon literatürünün temeli olan oryantalizm olgusuna jeopolitik disiplini üzerinden yaklaşmış, jeopolitik Darwincilik doktrininin dünyayı nasıl bir açmaza soktuğunun altını çizmiştir. Savaşın olanaksız, barışın ise kaçınılmaz olduğu bir dünyaya inanmak isteyen yazar barışın savaşarak sağlanamayacağını, aksine bu yolla daha çok acıyı beraberinde getireceğini yinelemektedir. Yazara göre 21. yüzyılda ülkeler arasında ideoloji savaşı değil, bilim alanında çekişmeler olmalıdır. Şair kimliğinin ön plana çıktığı kitabın son kısmında yazar, her şeye karşın dünyadan ve insanlıktan umudunu kesmeyeceğini, insanlık, yaşamın ve dünyanın kıymetini bilene kadar kültürler arasında köprüler kurmaya devam edeceğini ifade etmektedir. Barış içinde yaşamının yolunun savaşmaktan geçmediği, barışı yaşamak için barışın hazırlanması gerektiğini vurgulamaktadır. Popülizmin, ırkçılığın ve etnik kökenli savaşların yükselişe geçtiği 21. yüzyılın ilk çeyreğinde çokkültürlülüğün ve kültürel silahsızlanmanın bu kitabın temel dayanağı haline getirilmesi kitabı değerli kılan unsurlardır.

Kaynakça

Raimon, P. (1995). Cultural Disarmament: The Way to Peace, Louisville-Kentucky: Westminster John Knox Press.